

ХАРИЗМАТИЧНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

К. Ю. Стахова

Криворізький державний педагогічний університет, K.Stahova@gmail.com
Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та вікової психології Н. М. Макаренко

Вступ. Сьогодні є актуальним питання харизматичних якостей педагога. Досить непросте завдання постає перед педагогом – зацікавити, налаштувати. Він повинен мати якості лідера, а отже, бути харизматичним. Сучасний педагог – вершина майстерності, неперевершений оратор, майстер переконання, актор та друг-співрозмовник.

Проблема лідерської обдарованості у психологічній науці представлена у роботах Л. Уманського, Ф. Хесселблейна, В. Шепеля та ін. Вчені звертали увагу на різні психологічні конструкти: соціальний талант, соціальний інтелект, організаційні здібності та ін.

Питання змісту, структури та виявів професійної майстерності педагога добре розроблене завдяки дослідженням сучасних українських вчених (В. Бажанюк, І. Зязюн, В. Камишин, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Мірошник, В. Семиченко, Н. Тарасевич, Є. Худобіна та ін.). Автори розглядають проблему лідерства як один із видів обдарованості особистості, яка охоплює поняття «емоційний інтелект», «соціальний інтелект», «креативність», що є провідною детермінантою у досягненні успіху. Низка праць Л. Данильчука, О. Панасюка, О. Петрової, В. Шепеля присвячена дослідженням тлумачення іміджу людини, його типів та функцій.

Однак у сучасній психології та педагогіці актуальним залишається питання формування професійних якостей, які необхідні майбутньому фахівцю для подальшої діяльності, спираючись на вимоги, які ставить сучасне суспільство. Сучасний педагог – це людина, яка має харизматичний імідж, вміє вести себе та подавати власний приклад через вплив на свідомість, почуття, поведінку особистості, що є важливим для взаємодії вчитель-учень, для подальшого зацікавлення особистості в навчальному процесі, її центральної участі,

формування мотивації навчання для досягнення успіху. Тож виявлення та значення харизматичних якостей педагога у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців є актуальним для сучасного вишу.

Мета статті – визначити роль харизматичних якостей педагога у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) розкрити зміст поняття «харизматичний імідж педагога»; 2) дослідити професійні якості педагога, який має харизматичний імідж.

У дослідженні застосовувався теоретико-методологічний аналіз, систематизація та узагальнення психолого-педагогічних даних за проблемою дослідження, психолого-педагогічний експеримент (визначення якостей харизматичного педагога учнями середньої школи), методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. Дослідження харизматичності в структурі професійних властивостей особистості – один із напрямів становлення професійної структури суспільства. Дискусійним є питання про те, чи являється харизма вродженою якістю людини чи її можна розвинути самому.

Дослідженням харизматичності займався видатний вчений Макс Вебер. Цьому належить і відкриття поняття «харизма». Цим питанням також займалися Ніколаус Б. Енкельман "Развитие харизматических качеств", Домбровський Т. "Харизма", Пахомов С. В. розглядав релігійний погляд на харизматичність, вивчаючи харизматичність Будди та інші.

У концепції Макса Вебера харизма то вважається будь-яка людина, яка може впливати на натовп, передаючи їй великий емоційний заряд. Серед відомих історії харизматичних персонажів є Чингізхан, Наполеон, Гітлер і Муссоліні, Ленін, Ганді і Мартін Лютер Кінг [цит. за 3, с. 50-53].

Сучасна дослідниця, Бардичевська А. Б. наголошує, що харизма має декілька компонентів: психологічний, комунікативний, іміджевий та містичний. Психологічна складова – це певні риси характеру людини, її звички та ін. Ця складова будується від природи, тому її важко змінити. Комунікативна

складова – змінна. Розвиваючи навички спілкування, можна навчитися «запалювати» аудиторію, надихати, вражати неперевершеним красномовством. Іміджева складова – це те, що про лідера думають люди, на яких він намагається вплинути. Вона є найбільш змінною навіть у короткі проміжки часу. Містицизм у харизматиках – це те надприродне, божественне, якась надзвичайна енергія, що притягує [2, с. 2].

Окрім поняття харизма, важливим є дослідження поняття «імідж». Етимологічно воно походить із французької мови й означає «образ», «уявлення», «зображення». О. Панасюк у своїй праці «Имидж. Энциклопедический словарь» досліджує поняття «імідж» та поділяє його на види: особистісний (людина – особистість, її якості); габітарний (оцінка зовнішнього вигляду особистості: статури, зросту, одягу, взуття, зачіски та ін.); вербальний (передбачає володіння техніками й засобами вербального спілкування); невербальний (думка про людину, що виникає на основі сприйняття та аналізу її поведінки, погляду, міміки, жестів); професійний (уявлення про людину як про фахівця, професіонала своєї справи). Отже, на думку дослідника, основними характеристиками формування іміджу людини є: зовнішній вигляд, поведінка, особливості вербального і невербального спілкування, її професійні функції [5].

На сучасному етапі перед вчителем стають нові вимоги щодо методики викладання. Він не може постійно бути однаковим. Саме тут є важливим питання про харизматичність та можливість розвинути в собі лідера. Дитяча мотивація до навчання формується не з назви предмета, не зі змісту, скільки з особистості педагога, його професійних якостей, рис характеру, поведінки, звичок, настрою тощо.

На думку Астапенко О. В., сучасний педагог окрім професійних компетенцій повинен мати особистісні якості, які відповідають викликам сучасної освіти: креативність, авторитетність, натхненність, любов до своєї професії, любов до дітей [1, с. 59]. І. О. Ніколаєску вважає, що харизматичний вчитель обов'язково повинен мати зовнішній приємний вигляд, якщо педагог-

жінка – це впевненість у собі, гарний настрій, почуття гумору, усмішка, доглянутість, своєрідна інтонація голосу, емоційна врівноваженість та ін. [цит. за 4]. С. Рубінштейн зазначав, що суть гумору не в тому, щоб бачити й розуміти комічне (смішне, забавне) там, де воно є, а в тому, щоб сприймати як комічне те, що претендує бути серйозним. Учитель, який володіє почуттям гумору, створює сприятливу, невимушену атмосферу під час навчального процесу, знімає емоційне напруження, робить навчальний і виховний процес більш веселим і життєрадісним [цит. за 4].

Характер професійної діяльності постійно ставить педагога в комунікативні ситуації. Мова, слово – дієвий інструмент професійної діяльності сучасного педагога, який слугує засобом професійного впливу. Тому у формуванні образу педагога як професіонала важливу роль відіграє враження, яке здійснює мова, тобто вербальний компонент. Вміння правильно говорити, «зачепити» словом, надихнути, вдало аргументувати свою думку – основні комунікативні завдання педагога. Відомий американський письменник Дейл Карнегі у книзі «Як здобувати друзів і впливати на людей» дослідив такі форми впливу на аудиторію, як посмішка, впевненість, щирість, ввічливість, повага до слухача, вміння слухати. На думку відомого педагога П. Каптерева, одним з факторів впливу на аудиторію є духовне та моральне здоров'я. Завжди привертає око «педагогічне самопочуття», тому дослідник радить *«кожного з малечку “морально загартовувати”, тобто готувати до перенесення без будь-яких психологічних травм те, що можна зустріти на своєму життєвому шляху. Великого значення для підтримки психічного здоров'я набуває позитивне мислення та настрої, завдяки яким може з'явитися раціональне пізнання всього оточуючого, вибір оптимальних моделей своєї поведінки та власне позитивного іміджу. Саме завдяки їм можливо уникнути чи нейтралізувати у власній професійній діяльності «факторів ризику»* [цит. за 4, с. 88-92].

Теоретичне вивчення проблеми уваги заклало підґрунтя до емпіричного встановлення зв'язку особливостей її розвитку із визначенням ролі

харизматичних якостей педагога у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців.

Практичне дослідження проведено на базі Запорізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 89 Запорізької міської ради Запорізької області. Учасники психолого-педагогічного експерименту – учні 5-А, 5-Б класів. У формі есе дітям було запропоновано відповісти на питання «Які якості має вчитель-лідер?». Питання адаптовано під вікові особливості дітей. Розглядаючи харизму як соціоцентричний феномен, можна стверджувати, що близькими, тотожними до «харизми», як ознаки персональної характеристики є і такі поняття, як «лідер», «авторитет», «геній». Існує «харизматична концепція лідерства», згідно з якою оточення сприймає лідера як наділеного надзвичайними властивостями, недоступними підлеглим, людину-авторитета.

Аналіз отриманих даних був здійснений за критерієм: співвідношення особистісних характеристик учителя, визначених учнями до загальної кількості оцінок, поставлених дітьми. За результатами проведеного письмового дослідження визначено такі критерії «харизматичного вчителя»:

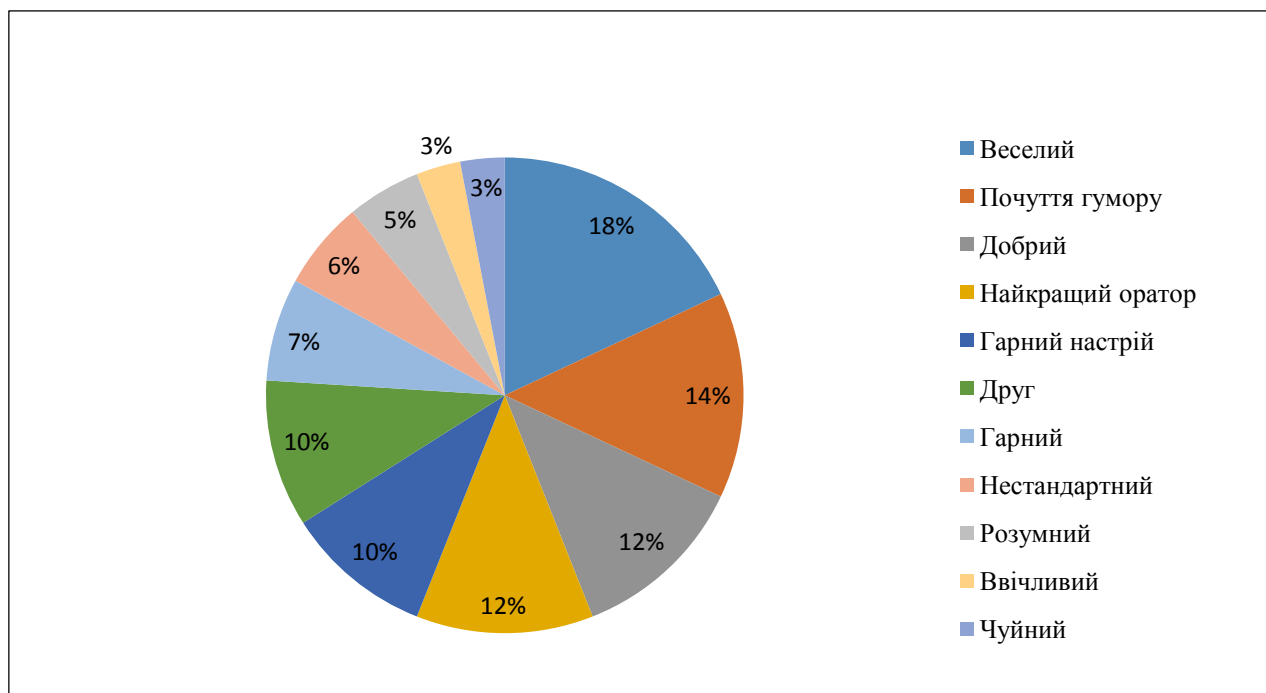

Рис. 1. Результати опитування 5-А класу щодо основних складових іміджу

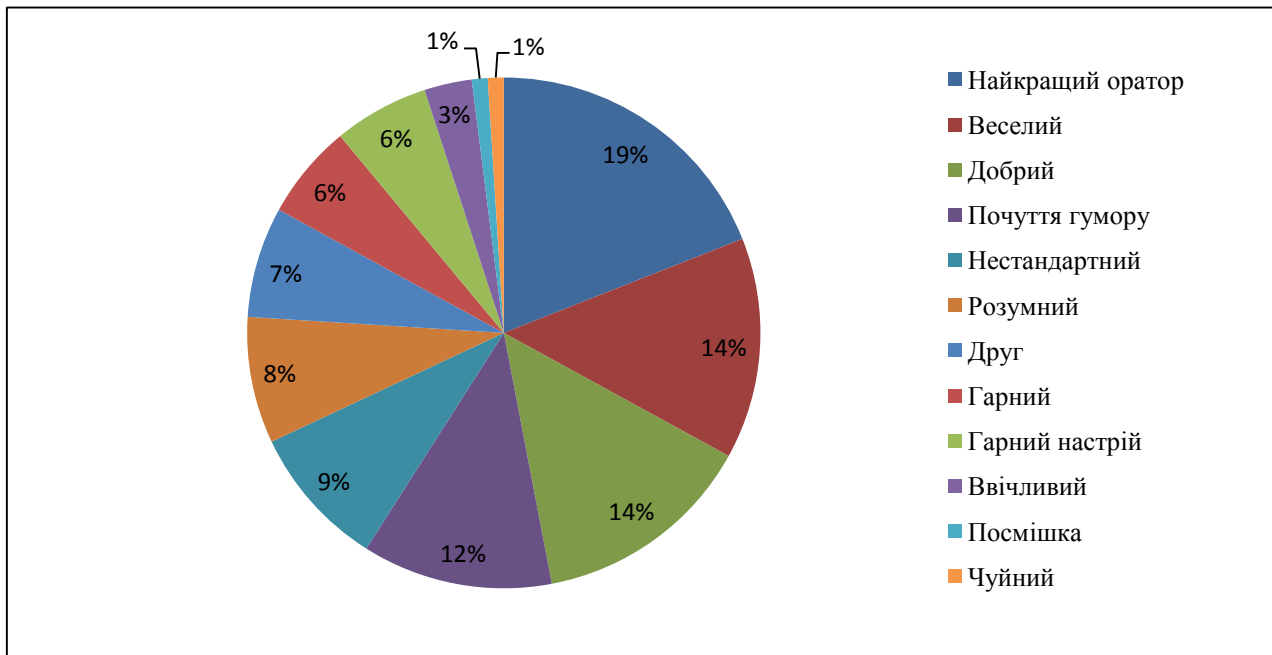

Рис. 2. Результати опитування 5-Б класу щодо основних складових іміджу

На основі учнівських спостережень 5-А та 5-Б класів проаналізовано загальні кількісні та відсоткові показники та визначено 5 найвизначніших характеристик. Найбільшу кількість оцінок має характеристика *веселий* – 27 оцінок (16%); 2-ге місце – *найкращий оратор* – 26 оцінок (15%); 3-тє місце – *добрий* – 22 оцінки (13%) та *почуття гумору* – 22 оцінки (13%); 4-те місце – *нестандартний* – 13 оцінок (8%), *гарний настрої* – 13 оцінок (8%), *друг* – 13 оцінок (8%); 5-те місце – *розумний* – 11 оцінок (6%), *гарний* (зовнішність) – 11 оцінок (6%).

Проведене дослідження доводить те, що сучасний педагог-лідер очима дітей – це не просто «великий розум», стандартність, рамки, закритість та формальність. Сучасний харизматичний вчитель – це його настрої, його позитивне налаштування на роботу, його слово, зміст, сила та гучність, його нестандартність та неймовірна чарівність.

Висновки. Харизма є досить складним явищем у сучасному суспільстві. Можна дискутувати щодо того, чи важливо сучасному педагогу мати харизматичні якості, чи ні, але сучасне суспільство вимагає від педагога

нестандартних рішень. Носити «харизматичний імідж» треба. Це впевненість, сила голосу, гарний настрій, нестандартність рішень. За учнівськими спостереженнями, найголовнішими характеристиками педагога-лідера є: його позитивне налаштування, мова, його доброта, почуття гумору, нестандартність та на останньому місці розум і привабливість. Постійне вдосконалення, новий погляд на педагогічну діяльність, пошук себе у нових рішеннях – це об'єктивна необхідність сучасного суспільства, сучасної освіти, сучасного вчителя.

Література:

1. Астапенко Е. В. Харизма учителя. *Наука и Мир: междунар. науч. журн.* 2015. Т. 2. № 12 (28). С. 59.
2. Бардичевська А. Б. Феномен харизматичного лідерства. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія.* Київ, 2008. № 2. С. 2.
3. Головська І. Г., Голова Є. С. Психологічні особливості проявів харизматичності у студентів-психологів. *Наука і освіта.* 2013. № 3. С. 50–53.
4. Ніколаеску І. О. Здоров'язберігаюча функція професійно-особистісного іміджу соціального педагога. *Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні науки».* Черкаси, 2008. Вип. 121. С. 88–92.
5. Панасюк А. Ю. Имидж. Энциклопедический словарь / авт.-сост. А.Ю.Панасюк. М.: Рипол Классик, 2007. С. 768.